

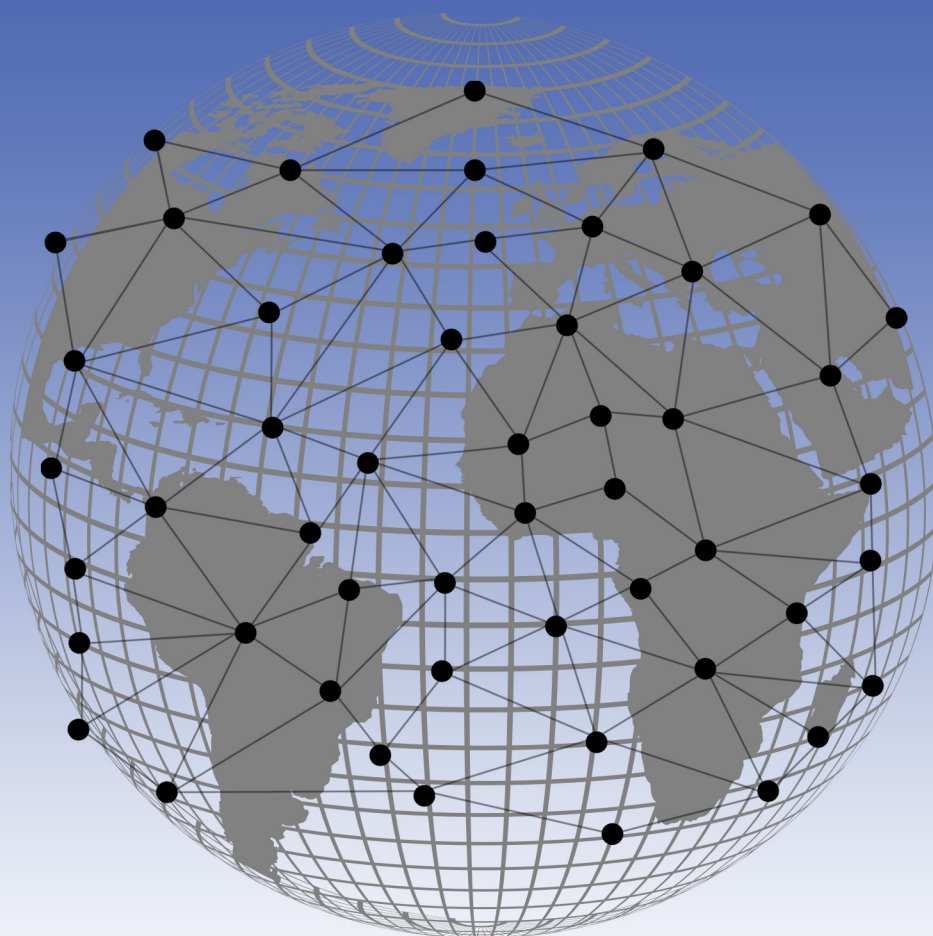

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش چهل و چهارم)

در این شماره می‌خوانید:

- قرارداد ۳ میلیارد دلاری امارات و عمان برای ساخت خط آهنی جهت اتصال دو کشور
- افزایش کسری تجاری ترکیه در ماه اوت به ۱۶۰ درصد نسبت به مدت مشابه سال گذشته
- بررسی هزینه‌های جنگ اوکراین برای اقتصاد جهانی
- انتشار گزارش موسوم به ارزیابی سریع خسارت و نیازها از برآورد خسارات جنگ در اوکراین: ۳۴۹ میلیارد دلار هزینه فعلی بازسازی

شناسنامه گزارش

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش چهل و چهارم)

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: مهر ۱۴۰۱

واژه‌های کلیدی: ذخایر گاز اروپا، برداشت غلات، گروه ۲۰، صنعت متانول، هزینه‌های جنگ اوکراین، سرمایه‌گذاری، بازسازی اوکراین

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی" رویدادهای کلیدی در محیط ژئواکونومیک ایران را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. در این قالب، رویدادهای کلیدی از منظر تاثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران مورد توجه قرار می‌گیرند. هدف از تهیه این گزارش که به صورت ماهانه از سوی مرکز پژوهش‌های اتاق ایران منتشر خواهد شد ارائه تصویری روشن از محیط ژئواکونومیک ایران و فرصت‌ها و تهدیدهای ایران در این فضا است.

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۶	تحولات جهانی
۸	تحولات منطقه‌ای
۱۲	داده‌های تازه

مقدمه

ایران در اقتصاد سیاسی بین‌الملل موقعیتی دوگانه دارد. از یک‌سو ارتباطات بین‌المللی این کشور به کمترین میزان در دهه‌های اخیر رسیده است و از دیگر سو کشور به‌صورت مضاعف از تحولات در محیط روانی و عملیاتی اقتصاد سیاسی بین‌الملل متأثر می‌شود. سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی"، باهدف بررسی رویدادهای بااهمیت از منظر تأثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران، در دولایه جهانی و منطقه‌ای به رشته تحریر درآمده است. در این گزارش، گلچینی از تحولات اخیر در دولایه جهانی و منطقه‌ای محیط ژئواکونومیک ایران مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند.

تحولات جهانی

توقف همکاری بانک‌های دولتی ترکیه با روسیه

بر مبنای گزارش‌های رسانه‌ای، سه بانک دولتی ترکیه در پی هشدار وزارت خزانه‌داری آمریکا، همکاری با سیستم پرداخت روسی میر را متوقف می‌کنند. پیش‌ازاین بانک‌های خصوصی این کشور نیز ارائه خدمات به دارندگان کارت میر را متوقف کرده بودند.

رجب طیب اردوغان که در ماه‌های اخیر کوشیده از جنگ اوکراین بیشترین بهره‌برداری را نماید و راه‌هایی برای دورزدن تحریم‌ها توسط شرکت‌های روسی در قبال منافع اقتصادی چشمگیر برای ترکیه ایجاد نماید، اکنون اما در وضعیت دشواری قرار گرفته است. قطع کامل همکاری بانک‌های ترک با طرف‌های روس، زمینه‌های بهره‌برداری ترکیه از فرصت‌های تجاری جنگ اوکراین را تضعیف می‌کند.

میر توسط بانک مرکزی روسیه به‌عنوان جایگزین داخلی ویزا و مسترکارت پس از اعمال دور اول تحریم‌ها علیه مسکو در سال ۲۰۱۴ توسعه یافت. از زمان معرفی سیستم پرداخت جدید، بانک‌های روسیه بیش از ۱۲۹ میلیون کارت میر صادر کرده‌اند. هفته گذشته، رسانه‌های روسی گزارش دادند که بانک‌های قزاقستان و ویتنام برای جلوگیری از خطر تحریم‌های ثانویه آمریکا، پذیرش کارت‌های پرداخت میر را متوقف کرده‌اند.

سرمایه‌گذاری در چین زیر فشار کنگره آمریکا

اخیراً گروهی از نمایندگان دموکرات و جمهوری‌خواه کنگره آمریکا از جو بایدن خواسته‌اند تا فرمانی اجرایی برای تقویت نظارت بر سرمایه‌گذاری شرکت‌ها و افراد آمریکایی در چین و سایر کشورها صادر کند. قانون‌گذارانی از جمله نانسی پلوسی رئیس مجلس نمایندگان، چاک شومر رهبر اکثریت سنا و سناتور جمهوری‌خواه جان کورنین از بایدن خواستند تا دستوری صادر کند تا از امنیت ملی و انعطاف‌پذیری زنجیره تأمین آمریکا در سرمایه‌گذاری‌های خارجی برای دشمنان خارجی محافظت کند.

کنگره در حال بررسی قانونی است که به دولت ایالات متحده، اختیارات جدیدی می‌دهد تا میلیاردها دلار سرمایه‌گذاری خارجی ایالات متحده در چین را مسدود کند. این گروه از اعضای کنگره تداوم تعلل دولت بایدن در صدور این فرمان اجرایی را علیه امنیت ملی آمریکا برشمردند.

این اعضای کنگره نگران‌اند که تداوم سرمایه‌گذاری شرکت‌های آمریکایی در چین، به‌ویژه در حوزه تولید محصولات حساس همچون میکروچیپ‌ها، وابستگی ایالات متحده به چین را در این حوزه‌ها تداوم بخشد. با این حال کاخ سفید هنوز در این باره تصمیمی نگرفته است. در سوی دیگر چین این اقدامات را در راستای ایجاد تنش در زنجیره‌های ارزش جهانی و علیه منافع مردم چین و آمریکا برشمرد است.

اروپا ذخایر گاز کافی دارد؟

زمستان سرد اروپا در ماه‌های اخیر به کلیدواژه‌ای در رسانه‌های جهان و ایران بدل شده بود و در قالب آن از دشواری‌های اروپا در تأمین گاز در ماه‌های آتی سخن گفته می‌شد. اما داده‌های جدیدی که بلومبرگ منتشر کرده نشان می‌دهد که اروپا با افزایش شدید واردات LNG با قیمت‌های بالا از زمستان پیش رو بدون چالشی سهمگین عبور خواهد کرد.

بر مبنای این گزارش، اروپا ممکن است در زمستان آینده تقریباً ۴۰ درصد بیشتر از سال قبل LNG وارد کند و خریدهای خود را در تابستان آینده تا حدود ۱۴ درصد افزایش دهد تا ذخایر ازدست‌رفته را بازسازی کند. این گزارش مدعی است که افزایش چشمگیر واردات LNG در کنار کاهش تقاضا به دلیل قیمت‌های بالاتر انرژی، برای پوشش توقف کامل جریان گاز روسیه از اول اکتبر کافی است.

رکورد تاریخی برداشت غلات در روسیه؟

ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه اخیراً مدعی شد که روسیه در سال ۲۰۲۲ بزرگ‌ترین برداشت غلات را در تاریخ خود خواهد داشت. مجموع برداشت غلات روسیه در ۲۰۲۲ می‌تواند به ۱۵۰ میلیون تن برسد که حدود ۱۰۰ میلیون تن آن، گندم خواهد بود. در صورت تحقق، این رقم یک رکورد در تاریخ کشاورزی روسیه خواهد بود.

بزرگ‌ترین برداشت غلات روسیه در سال ۲۰۱۷ به ثبت رسیده است - ۱۳۵,۵ میلیون تن، از جمله ۸۶ میلیون تن گندم. آمارها نشان می‌دهد که در سال جاری تاکنون حدود ۱۳۸,۷ میلیون تن غلات برداشت شده است که حدود یک‌سوم بیشتر از مدت مشابه سال ۲۰۲۱ است. روسیه در سال‌های اخیر به دلیل برداشت انبوه محصول و قیمت‌های جذاب، به بزرگ‌ترین صادرکننده غلات در جهان تبدیل شده است. از اوایل دهه ۲۰۰۰، سهم روسیه در بازار جهانی گندم چهار برابر شده است.

اختلاف گروه ۲۰ بر سر روسیه

اجلاس اخیر وزرای تجارت گروه ۲۰ در بالی اندونزی تحت‌تأثیر اختلافات شدید بر سر تهاجم روسیه به اوکراین بدون انتشار بیانیه مشترکی پایان یافت. طرف‌های غربی خواستار محکومیت تجاوز روسیه بودند؛ اما کشورهای در حال توسعه با ذکر این موضوع در اعلامیه پایانی موافقتی نداشتند. در نهایت اندونزی به‌عنوان میزبان و رئیس دوره‌ای اجلاس گروه ۲۰ بیانیه‌ای منتشر کرد.

پس از آن که نمایندگان بر سر محکوم کردن تهاجم روسیه به اوکراین توافق نکردند، نشست وزیران تجارت از اقتصادهای برجسته جهان در بالی، اندونزی، بدون بیانیه مشترک روز جمعه پایان یافت. در این بیانیه ۵ اولویتی که کارشناسان تجاری کشورهای گروه ۲۰ پیش‌از این بر سر آن تفاهم کرده بودند، مورد اشاره قرار

گرفت. این اولویت‌ها شامل اصلاحات در سازمان تجارت جهانی، رویکرد چندجانبه به صنعتی‌شدن، تجارت دیجیتال و واکنش به بیماری همه‌گیر و همچنین اهداف توسعه پایدار سازمان ملل است.

وزرای دارای G-20 همچنین در دیدار در ماه ژوئیه بر سر بیانیه مشترکی به توافق نرسیدند. حتی کشورهای غربی کوشیدند از دعوت از رئیس‌جمهور روسیه به اجلاس سران گروه ۲۰ که ۱۵ نوامبر در بالی اندونزی برگزار می‌شود جلوگیری نمایند، اما فشارهای چین موجب شده فعلاً این موضوع از دستور کار حذف شود.

صنعت متانول روسیه قربانی تحریم‌ها

بر مبنای گزارش‌های رسانه‌های روسیه، تولید متانول در روسیه در پیامد تحریم‌ها به حداقل کاهش یافته است. تعلیق تجارت با مشتریان در اروپا و کاهش تقاضای داخلی، تولیدکنندگان را مجبور به کاهش چشمگیر تولید و یا فروش محصولات خود به چین با قیمتی ناچیز کرده است.

روسیه در سال ۲۰۲۰ چهارمین تأمین‌کننده متانول در جهان بود که ۱۰ درصد از صادرات جهانی را به خود اختصاص داد. ۹ تولیدکننده بزرگ متانول در روسیه با مجموع تولید ۴,۵ میلیون تن در سال فعالیت دارند که تقریباً نیمی از این میزان به صادرات اختصاص دارد. سال گذشته این بخش در پس‌زمینه قیمت‌های جهانی بالا رشد سریعی داشت و شرکت‌های روسی برنامه‌هایی برای توسعه بیشتر داشتند.

مشتری اصلی روسیه اتحادیه اروپا بود و اگرچه متانول خود هدف تحریم‌ها قرار نگرفت، اما حمل‌ونقل آن از طریق دریا و از طریق بنادر اتحادیه اروپا به دلیل محدودیت‌های حمل‌ونقل اعمال شده توسط این اتحادیه با مشکل مواجه شد.

تقاضا برای متانول در چین نیز به دلیل سیاست کووید صفر و قرنطینه‌های مکرر در این کشور کاهش یافته است. تولیدکنندگان متانول روسیه می‌کوشند از تعطیلی کامل کارخانه‌ها خودداری کنند، زیرا راه‌اندازی مجدد آنها پرهزینه است، با این حال، برخی از کارخانه‌ها تقریباً تعطیل شده‌اند.

تحولات منطقه‌ای

قرارداد ۳ میلیارد دلاری عمان و امارات

شیخ محمد بن زاید آل نهیان رهبر امارات عربی متحده اخیراً به عمان سفر کرد. در این سفر ۱۶ توافقنامه و یادداشت تفاهم میان دو کشور امضا شد. واحد اطلاعات مالی امارات متحده عربی و مرکز ملی اطلاعات مالی عمان یادداشت تفاهمی را برای تبادل اطلاعات مرتبط با پول‌شویی و تروریسم مالی امضا کردند.

یادداشت تفاهم پول‌شویی نشان‌دهنده تلاش‌های مستمر امارات برای ترمیم تصویر آسیب‌دیده خود در این زمینه است. در ماه اوت، بانک مرکزی این کشور مجموعه‌ای از اقدامات جدید را باهدف افشای نام افرادی که درگیر پول‌شویی و همچنین تأمین مالی تروریسم و جنایت هستند، اعلام کرد. امارات متحده

عربی در سال‌های اخیر درگیر جنجال‌های متعددی برای مقابله با تحریم‌ها و پول‌شویی بوده است. این کشور اخیراً در طیفی از رسانه‌های آمریکا متهم به دوزدن تحریم‌های روسیه شده است. بورس اوراق بهادار ابوظبی و بورس اوراق بهادار مسقط نیز قراردادی را در مورد عرضه سهام بین خود امضا کردند. نهادهای دولتی در دو کشور موافقت‌نامه‌هایی در مورد حمل‌ونقل دریایی، لجستیک، محیط‌زیست و موارد دیگر امضا کردند. در این میان، مهم‌ترین مورد قراردادی ۳ میلیارد دلاری در حوزه حمل‌ونقل ریلی بود. امارات و عمان قراردادی به ارزش ۳ میلیارد دلار برای ساخت خط آهنی که دو کشور را به یکدیگر متصل می‌کند، امضا کردند.

بر اساس این قرارداد، اتحاد ریل - توسعه‌دهنده و اپراتور شبکه ریلی ملی امارات متحده عربی - و ریل عمان به طور مشترک یک شرکت با مالکیت برابر به نام شرکت ریلی عمان - برای اجرای پروژه اتحاد تأسیس خواهند کرد.

این راه‌آهن به طول ۳۰۳ کیلومتر صحار را به ابوظبی متصل می‌کند. اجرایی شدن این خط زمان سفر قطارهای مسافری از دو شهر را ۱ ساعت و ۴۰ دقیقه و از صحار تا العین ۴۷ دقیقه با حداکثر سرعت ۲۰۰ کیلومتر در ساعت را امکان‌پذیر می‌کند. قطارهای باری می‌توانند تا ۱۲۰ کیلومتر در هر ساعت حرکت کنند. حدود ۷۰ درصد از این خط قبلاً ساخته شده است، اما تاریخ راه‌اندازی خدمات مسافری هنوز مشخص نشده است. انتظار می‌رود تا سال ۲۰۳۰، این خط سالانه میلیون‌ها مسافر را بین شهرهای بزرگ جابه‌جا کند. این خط بخشی از شبکه حمل‌ونقل ریلی کشورهای شورای همکاری خلیج فارس به شمار می‌آید.

نقشه ۱- مسیر ریلی کشورهای شورای همکاری خلیج فارس

همان گونه که اشاره شد، امارات متحده عربی مشارکت‌های منطقه‌ای را در سیاست خارجی خود در اولویت قرار داده است. وزیر امور خارجه امارات در اجلاس اخیر مجمع عمومی ملل متحد، استراتژی کلان سیاست خارجی این کشور را مشارکت برای توسعه صلح و رفاه لقب داد. در همین راستا امارات اخیراً قراردادهای تجارت آزاد را با اسرائیل، هند و اندونزی امضا کرده است.

آغاز مذاکرات تجارت آزاد امارات و گرجستان

هفته گذشته نخستین دور مذاکرات برای انعقاد موافقت‌نامه تجارت آزاد میان امارات و گرجستان در تفلیس برگزار شد. پیش‌ازاین دو کشور در جریان اکسپوی دبی ۲۰۲۰ تفاهم اولیه برای شکل‌دهی به چنین توافقنامه‌ای را صورت داده بودند. گرجستان امیدوار است با اجرایی‌شدن این توافقنامه دسترسی بیشتری به بازار ۱۰ میلیون نفری امارات که شهروندان آن قدرت خرید بالایی دارند بیابد. از دیگر سو امارات در تلاش برای متنوع‌سازی شرکای تجاری، تسهیل دسترسی به بازار تعداد بیشتری از کشورها و نیز ایفای نقش هاب تجاری در اوراسیا، تسهیل تجاری با آسیای مرکزی و قفقاز را در دستور کار قرار داده است. در این راستا امارات با آذربایجان و قزاقستان نیز توافقی‌های تجاری و سرمایه‌گذاری مهمی را امضا کرده است. این توافقنامه‌ها در راستای سیاست خارجی امارات متحده عربی است که مشارکت‌های منطقه‌ای را در اولویت قرار می‌دهد.

چراغ سبز پاکستان به روبل

با تداوم تحریم‌های روسیه و فقدان چشم‌اندازی برای لغو آنها، پاکستان هم مانند برخی دیگر از کشورها به ارزش‌های محلی در تجارت خود با روسیه علاقه نشان داده است. مقامات تجاری پاکستان اعلام کردند که تجارت با ارزش‌های محلی (روبل و یوان) با روسیه را در دستور کار قرار داده‌اند. تجارت پاکستان با روسیه هنوز به دلار صورت می‌گیرد و این یکی از موانع کلیدی توسعه روابط تجاری دو کشور است. مقامات پاکستانی گفته‌اند که برنامه تجارت با روبل و یوان را در دست بررسی دارند و احتمالاً از سال آینده میلادی اجرایی خواهد شد.

پاکستان واردکننده محصولات شیمیایی، ماشین‌آلات، کاغذ و به‌ویژه غلات از روسیه است. در ماه مارس سال ۲۰۲۲ اسلام‌آباد یک قرارداد تجاری مهم با مسکو در مورد واردات ۲ میلیون تن گندم و نیز واردات گاز طبیعی از این کشور امضا کرد.

افزون بر این خط لوله گاز موسوم به پاکستان استریم نیز از سال‌ها پیش مورد مذاکره دو کشور بوده است. این خط لوله ۱۱۰۰ کیلومتری که روسیه و پاکستان را یکدیگر متصل می‌کند در سال ۲۰۱۵ مورد توافق اولیه قرار گرفت اما هنوز وارد فاز اجرایی نشده است. این خط باید توسط مسکو و اسلام‌آباد تأمین مالی شود و توسط پیمانکاران روسی ساخته شود. هنوز دو کشور در مورد تأمین مالی این خط به توافق نرسیده‌اند. این امکان وجود دارد که در شرایط کنونی و با قطع صادرات گاز روسیه به اروپا، مسکو به اجرایی‌شدن این خط روی خوش نشان دهد.

نقش آفرینی عربستان در توسعه راه‌آهن سنگال

عربستان سعودی و سنگال در هفته اخیر گام‌های مهمی در جهت توسعه روابط اقتصادی خود برداشتند.

شرکت سعودی ACWA Power یادداشت تفاهمی با شرکت‌های ملی برق و آب سنگال برای ساخت کارخانه نمک‌زدایی آب امضا کرد. این شرکت تفاهم‌نامه دیگری با شرکت برق سنگال برای ساخت نیروگاه گازی به امضا رسانده است.

فدراسیون اتاق‌های عربستان و اتحادیه ملی اتاق‌های سنگال نیز برای ایجاد یک شورای تجاری مشترک میان عربستان و سنگال به توافق رسیدند. صندوق توسعه عربستان سعودی موافقت کرده است که به این کشور برای ساخت خط آهنی در سواحل اقیانوس اطلس وام ۶۳ میلیون دلاری اعطا نماید. عربستان سعودی برای دهه‌ها، حضور دیپلماتیک قوی در قاره آفریقا داشته است اما سرمایه‌گذاری‌های عربستان در این قاره چندان زیاد نبوده است. این کشور اخیراً علاقه بیشتری به سرمایه‌گذاری در آفریقا نشان داده و به‌ویژه در رقابت با امارات قرار گرفته است.

عراق قانون سرمایه‌گذاری خارجی تدوین می‌کند

مقامات کمیسیون ملی عراق از تدوین قانون سرمایه‌گذاری خارجی جدید این کشور در آینده نزدیک خبر داده‌اند. این قانون با کمک کشورهای عربستان، مصر، اردن و امارات به‌عنوان یک قانون روزآمد تدوین خواهد شد. عراق برای جذب سرمایه خارجی نیز بر عربستان و امارات تکیه کرده و می‌کوشد توجه این دو کشور مهم سرمایه‌گذار را به فرصت‌های سرمایه‌گذاری در این کشور جلب نماید.

مقامات کمیسیون ملی عراق که وظیفه تدوین این سند را بر عهده دارد، معتقدند این کشور اقتصاد بسیار بزرگی دارد که نیاز به ساخت‌وساز با سرمایه‌گذاری صدها میلیاردی دارد و بانک‌های عراقی نمی‌توانند این نقدینگی را تأمین کنند؛ بنابراین این کشور نیاز به نقدینگی، تبادل تجربیات، توسعه محیط قانونی و سرمایه‌گذاری دارد و کشورهای عربی به‌ویژه امارات و عربستان می‌توانند در این زمینه کمک کنند.

عربستان سرمایه‌گذاری و اجرای یکی از پروژه‌های مهم بغداد را بر عهده دارد. پروژه العریفی عربستان یکی از بزرگ‌ترین پروژه‌های بغداد است. پروژه العریفی، یک پروژه ایجاد زیرساخت‌های سرگرمی - تجاری است که پیش از آن از سوی شرکت‌های سعودی در ریاض و بیروت اجرا شده است و عراق سومین جغرافیای اجرای آن خواهد بود.

الحاق عراق به بانک چین محور

عراق به‌عنوان نود و دومین کشور به بانک سرمایه‌گذاری زیرساخت آسیایی پیوست. این بانک در سال‌های اخیر با محوریت چین تأسیس شده و ارائه وام و سرمایه‌گذاری در توسعه زیرساخت‌های کشورهای درحال توسعه را در دستور کار قرار داده است.

عراق نیاز به سرمایه‌گذاری‌های عظیم زیرساختی دارد و چین یکی از شرکای کلیدی این کشور در این حوزه است. الحاق به این بانک زمینه‌های بیشتری برای استفاده عراق از امکانات بین‌المللی جهت توسعه

زیرساخت‌ها ایجاد می‌کند.

داده‌های تازه

کسری تجاری ترکیه در ماه اوت ۱۶۰ درصد افزایش یافت

دولت ترکیه اعلام کرد که کسری تجاری خارجی این کشور در ماه اوت با افزایش ۱۵۹/۹ درصدی نسبت به مدت مشابه سال قبل، به ۱۱,۱۹ میلیارد دلار رسید و واردات نیز ۴۰,۴ درصد افزایش یافت. داده‌ها نشان می‌دهد که واردات به ۳۲/۵۳ میلیارد دلار رسیده است، در حالی که صادرات با ۱۳,۱ درصد افزایش به ۲۱,۳۴ میلیارد دلار رسیده است.

ترکیه در یک سال اخیر کوشیده با وجود افزایش تورم و سقوط لیر از طریق صادرات گسترده‌تر و نرخ‌های بهره پایین، کسری تراز تجاری را کاهش دهد؛ اما افزایش قیمت جهانی انرژی و کالاهای، این هدف را غیرقابل دستیابی کرده است.

مازاد بودجه ۲۴ میلیارد دلاری عربستان در ۲۰۲۲

وزارت دارایی عربستان اعلام کرد که این کشور انتظار دارد مازاد بودجه خود در سال ۲۰۲۲ به ۹۰ میلیارد ریال (معادل ۲۴ میلیارد دلار) برسد. با نگاهی به پیش‌بینی‌های سال ۲۰۲۲، انتظار می‌رود تولید ناخالص داخلی واقعی عربستان به ۸ درصد افزایش پیدا کند و احتمالاً تورم در سال ۲۰۲۲ حدود ۲,۶ درصد خواهد بود. انتظار می‌رود مجموع درآمدهای عربستان سعودی در سال ۲۰۲۳ به حدود ۱,۱۲ تریلیون ریال و در سال ۲۰۲۵ به حدود ۱,۲۱ تریلیون ریال برسد.

هزینه‌ای که اقتصاد جهانی برای جنگ اوکراین می‌پردازد

سازمان همکاری اقتصادی و توسعه اخیراً در گزارشی هزینه و تبعات جنگ روسیه علیه اوکراین بر اقتصاد جهانی را بررسی کرده است. از منظر این نهاد، اقتصاد جهانی، بهای گزافی را برای جنگ روسیه علیه اوکراین می‌پردازد.

با تداوم تأثیرات همه‌گیری کووید-۱۹، جنگ نیز رشد اقتصادی را کاهش می‌دهد و فشار افزایشی بیشتری بر قیمت‌ها، به‌ویژه غذا و انرژی وارد می‌کند. تولید ناخالص داخلی جهانی در سه‌ماهه دوم سال ۲۰۲۲ راکد شد و تولید در اقتصادهای گروه ۲۰ کاهش یافت. تورم بالا بیش از حد انتظار ادامه دارد. در بسیاری از اقتصادها، تورم در نیمه اول سال ۲۰۲۲ به بالاترین حد خود از دهه ۱۹۸۰ رسیده است. با بدتر شدن شاخص‌های اخیر، چشم‌انداز اقتصاد جهانی تاریک شده است.

از منظر این نهاد، چهار حوزه اصلی تأثیرگذاری این جنگ بر اقتصاد جهانی عبارت‌اند از:

۱- رشد اقتصاد جهانی بیش از حد انتظار کند می‌شود.

۲- تورم گسترده‌تر شده است

۳- تورم کاهش می‌یابد؛ اما در سطوح بالا باقی می‌ماند

۴- کاهش تقاضا و تنوع عرضه برای جلوگیری از کمبود انرژی مورد نیاز است

۱- رشد اقتصاد جهانی بیش از حد انتظار کند می‌شود

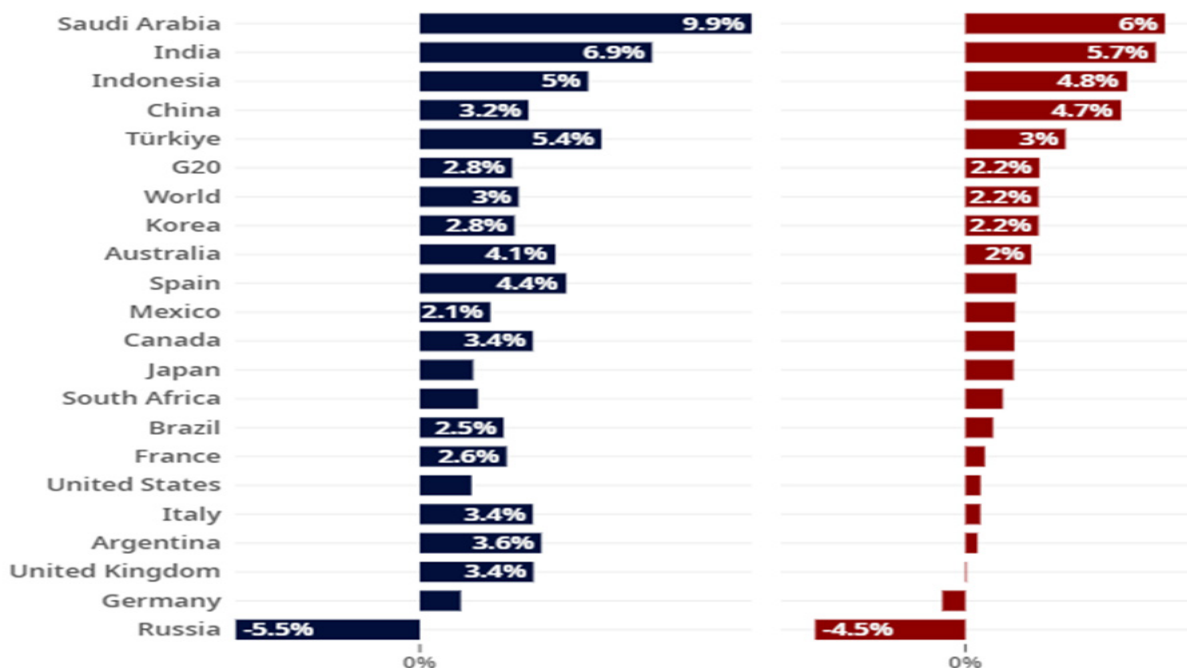
علی‌رغم افزایش فعالیت‌های اقتصادی با کاهش آلودگی به کووید -۱۹ در سراسر جهان، پیش‌بینی می‌شود رشد جهانی در نیمه دوم سال ۲۰۲۲ کاهش یابد، پیش‌ازاین که در سال ۲۰۲۳ کاهش بیشتری پیدا کند و به رشد سالانه ۲,۲ درصدی برسد. در مقایسه با پیش‌بینی‌های OECD از دسامبر ۲۰۲۱، قبل از تجاوز روسیه به اوکراین، پیش‌بینی می‌شود که تولید ناخالص داخلی جهانی در سال ۲۰۲۳ حداقل ۲,۸ تریلیون دلار کمتر باشد.

جنگ روسیه هزینه‌های زیادی دارد اما این تا حدودی قیمت جهانی جنگ را نشان می‌دهد. از نظر بازده اقتصادی، یک عامل کلیدی که رشد جهانی را کاهش می‌دهد، سیاست‌های پولی است که ناشی از انتظارات تورمی بالا است. قرنطینه‌های شدید مرتبط با سیاست کووید صفر چین نیز بر اقتصاد چین و جهان تأثیر منفی گذاشته است. این سیاست باعث کاهش رشد چین به تنها ۳,۲ درصد در سال ۲۰۲۲ شده است.

نمودار ۱- مقایسه رشد اقتصادی در سال ۲۰۲۲ و ۲۰۲۳

Real GDP growth projections for 2022 and 2023

Year-over-year, %

۲- تورم گسترده‌تر شده است

فشارهای تورمی تقریباً در همه‌جا فراتر از مواد غذایی و انرژی گسترش می‌یابد و مشاغل در سراسر اقتصاد جهانی از هزینه‌های انرژی، حمل‌ونقل و نیروی کار بالاتری متأثر می‌شوند. فشارهای تورمی گسترده‌تر در اوایل سال ۲۰۲۲ در ایالات متحده مشهود بود و اکنون در منطقه یورو و تا حدی در ژاپن نیز مشاهده می‌شود. بیش از نیمی از اقلام موجود در شاخص قیمت تورم بالای ۴ درصد را در بریتانیا، ایالات متحده و منطقه یورو نشان می‌دهد که نشان‌دهنده افزایش شدید نسبت به سال قبل و بیش از دوبرابر شدن آنها است.

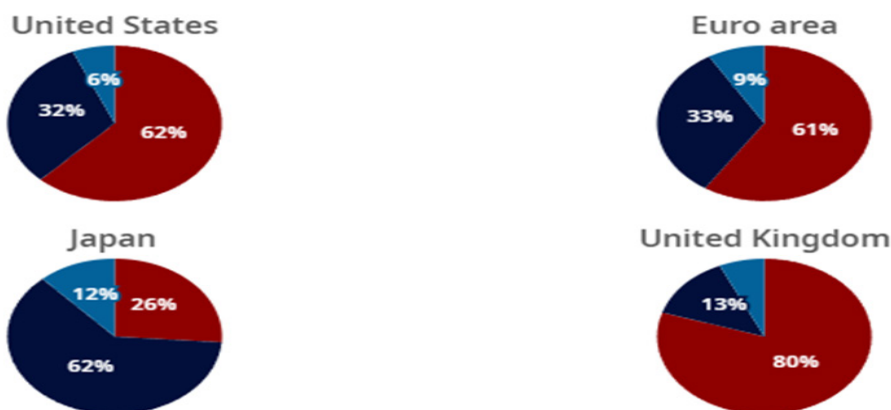
شرایط سخت بازار کار - با نرخ بیکاری نزدیک به پایین‌ترین سطح ۲۰ سال اخیر یا نزدیک به آن در بسیاری از کشورها - دستمزدها را افزایش داده و به کاهش یا از دست دادن قدرت خرید و تورم گسترده کمک می‌کند. رشد دستمزدها در بسیاری از کشورها، به‌ویژه ایالات متحده، کانادا و بریتانیا تشدید شده است اما هنوز در منطقه یورو رشد نکرده است.

نمودار ۲- سطوح تورم کالاها و خدمات مصرفی

Inflation levels of consumer goods and services

% of consumer basket items

Inflation: ■ < 0% ■ 0% - 4% ■ > 4%

Data refers to July 2022 for United States and August 2022 otherwise.
Source: [OECD Economic Outlook, Interim Report September 2022](#)

۳- تورم کاهش خواهد یافت؛ اما در سطوح بالا باقی خواهد ماند

با شکل‌گیری شرایط جدید در اقتصاد جهانی، سیاست‌های انقباضی توسط اکثر بانک‌های مرکزی بزرگ به طور فزاینده‌ای اعمال می‌شود، پیش‌بینی می‌شود که تورم کل در سه‌ماهه جاری در اکثر اقتصادهای بزرگ به اوج خود برسد و در سه‌ماهه چهارم و در طول سال ۲۰۲۳ در اکثر کشورهای گروه ۲۰ کاهش یابد. با این حال، تورم سالانه در سال ۲۰۲۳ تقریباً در همه‌جا بالاتر از اهداف بانک مرکزی باقی خواهد ماند. انتظار می‌رود ایالات متحده که سیاست‌های پولی سخت‌گیرانه را زودتر آغاز کرد، نسبت به منطقه یورو

یا بریتانیا پیشرفت بیشتری در بازگرداندن تورم به هدف موردنظر دولت بایدن داشته باشد. در مقابل، با افزایش اخیر هزینه‌های انرژی در اقتصاد و با شروع سیاست‌های پولی سخت‌گیرانه دیرتر از ایالات متحده، پیش‌بینی می‌شود که تورم در بیشتر مناطق اروپا بالا باقی بماند.

تصویر تورم در اقتصادهای عمده بازارهای نوظهور به طور گسترده‌ای متفاوت است. تورم در چین پایین و ثابت است، در حالی که در برزیل و مکزیک انتظار می‌رود با اعمال افزایش نرخ بهره، فشارهای قابل توجهی به سمت اهداف کاهش یابد. پیش‌بینی می‌شود که نرخ تورم بسیار بالا در ترکیه و آرژانتین در سال ۲۰۲۳ ادامه یابد، البته تا حدودی کمتر از سال ۲۰۲۲.

۴- کاهش تقاضا و تنوع عرضه برای جلوگیری از کمبود انرژی، موردنیاز است

یک خطر برای چشم‌انداز اقتصاد جهانی این است که کاهش عرضه انرژی از روسیه به اتحادیه اروپا بسیار بیشتر از آنچه در پیش‌بینی‌ها تصور می‌شود، مخرب باشد. سطح ذخیره‌سازی گاز در اتحادیه اروپا به تقریباً ۹۰ درصد ظرفیت افزایش یافته است. اما حتی در این سطح، ممکن است ذخیره گاز برای اطمینان از گذار کم‌ریسک اروپا از بحران کافی نباشد و آثار به‌شدت زیان‌باری برای اقتصادی‌های اروپایی و اقتصاد جهانی ایجاد نماید. این امر به‌ویژه در شرایطی که اروپا نتواند به صورتی چشمگیر مصرف گاز را کاهش دهد، امکان بروز و ظهور خواهد داشت. اگر عرضه اضافی غیر روسی از خارج از اتحادیه اروپا مطابق انتظار محقق نشود، یا اگر تقاضا برای گاز به دلیل زمستان سرد بیشتر شود، کمبودها می‌تواند به میزان قابل توجهی افزایش یابد.

بدون تنوع عرضه کافی و کاهش منظم تقاضا، کمبود می‌تواند قیمت جهانی انرژی را بالا ببرد، اعتماد و شرایط مالی را تحت تأثیر قرار دهد و نیاز به سهمیه‌بندی موقت مصرف گاز توسط شرکت‌ها را ایجاد نماید. در مجموع، این شوک‌ها می‌توانند رشد اقتصادهای اروپایی را در سال ۲۰۲۳ بیش از ۴/۱ درصد نسبت به سطح پایه کاهش دهند و تورم را بیش از ۵/۱ درصد افزایش دهند. این امر بسیاری از کشورهای اروپایی را به سمت رکود در سال ۲۰۲۳ سوق خواهد داد.

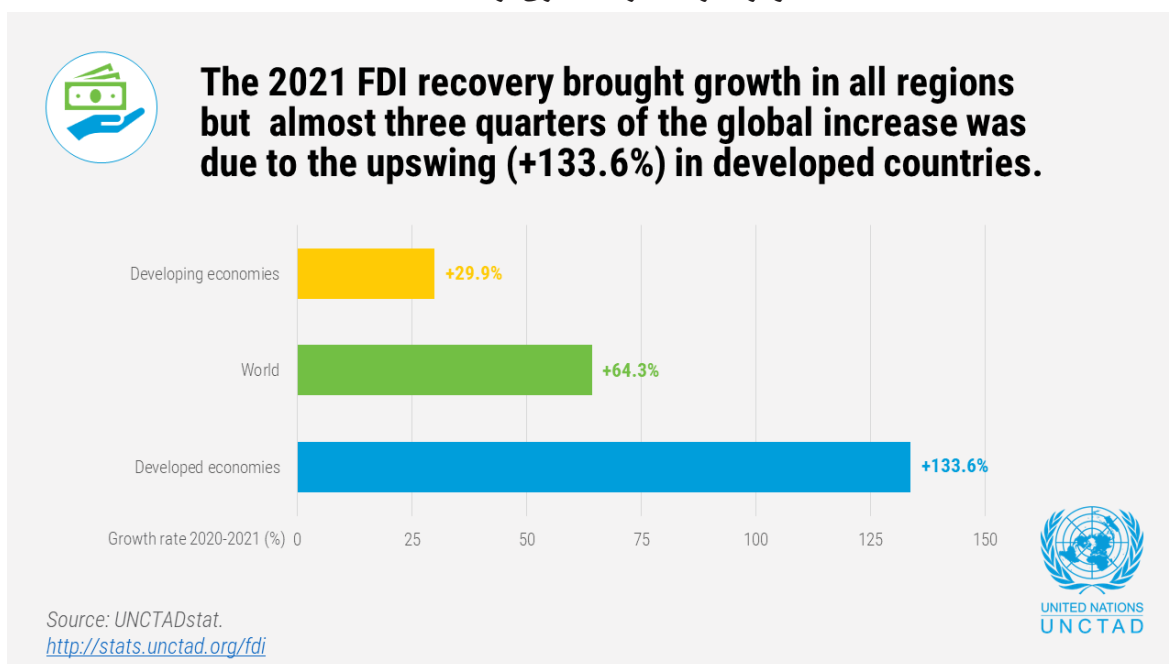
رشد پرشتاب سرمایه‌گذاری در جهان در حال توسعه

داده‌های آنکتاب که در قالب نمودار ذیل ارائه شده است، نشان از رشد پرشتاب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان در حال توسعه دارد. در سال ۲۰۲۱ میانگین رشد سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان ۶۴ درصد بوده است، در حالی که این رقم در جهان در حال توسعه به ۱۳۴ درصد رسیده است.

این تحول برای ایران به‌عنوان کشوری در حال توسعه واجد اهمیت است. تحریم‌ها و تداوم انزوای اقتصادی ایران، فرصت‌های ناشی از سرازیر شدن سرمایه‌ها، به جهان در حال توسعه را از ایران می‌گیرد.

نمودار ۳- رشد سرمایه‌گذاری در سال ۲۰۲۱

هزینه سنگین بازسازی اوکراین

در ارزیابی مشترکی که اخیراً منتشر شد، دولت اوکراین، کمیسیون اروپا و بانک جهانی، با همکاری شرکا برآورد کردند که هزینه فعلی بازسازی اوکراین بالغ بر ۳۴۹ میلیارد دلار است. انتظار می‌رود این رقم در ماه‌های آینده با ادامه جنگ افزایش یابد.

گزارش موسوم به ارزیابی سریع خسارت و نیازها (RDNA) اولین ارزیابی جامع از اثرات جنگ در بیست بخش مختلف پس از تهاجم روسیه را ارائه می‌دهد. همچنین نیازهای مالی برای بازسازی و پایدار، فراگیر و پایدار را مشخص می‌کند و نقشه راه برنامه‌ریزی را ارائه می‌دهد.

از زمان شروع جنگ روسیه علیه اوکراین، اتحادیه اروپا ۱۰ میلیارد یورو کمک مالی، بشردوستانه، اضطراری و نظامی برای اوکراین بسیج کرده است و ۵ میلیارد یورو دیگر نیز در راه است. این در حالی است که تنها برای مرحله اول، یعنی بهبود سریع، ۱۷ میلیارد دلار موردنیاز است. این ارزیابی تأثیرات جنگ بین ۲۴ فوریه یعنی زمانی که جنگ آغاز شد و ۱ ژوئن ۲۰۲۲ را پوشش می‌دهد و نشان می‌دهد که خسارت فیزیکی جنگ به بیش از ۹۷ میلیارد دلار رسیده است.

این گزارش نشان داد که نیازهای بازسازی و بازسازی در بخش‌های اجتماعی، تولیدی و زیرساختی بالغ بر ۳۴۹ میلیارد دلار است که بیش از ۱,۵ برابر تولید ناخالص داخلی اوکراین در سال ۲۰۲۱ است. هزینه‌های جنگ برای اوکراین روزافزون است درحالی‌که کمک‌های بین‌المللی کفاف ترمیم خرابی‌ها و تأمین هزینه‌ها را نمی‌دهد. تشدید بحران اقتصادی در اروپا توان این مجموعه برای پرداخت هزینه‌های جنگ به اوکراین را کاهش می‌دهد.